Lecția 5 · Statul democratic și principiul pluralismului: dreptul de asociere și partidele politice

Introducere

Intri într-o brutărie și găsești un singur fel de pâine. Nu ai de ales: iei ce este sau pleci fără nimic. Acum imaginează-ți că așa ar arăta alegerile: pe buletinul de vot, un singur partid și o singură listă de candidați. Ai mai putea spune că ai ales? În România comunistă, până în 1989, exact așa s-a întâmplat. În această lecție afli de ce un stat democratic are nevoie de mai multe partide, de sindicate și de asociații — pe scurt, de pluralism —, ce înseamnă dreptul de asociere și cum funcționează partidele politice.

În această lecție vei descoperi

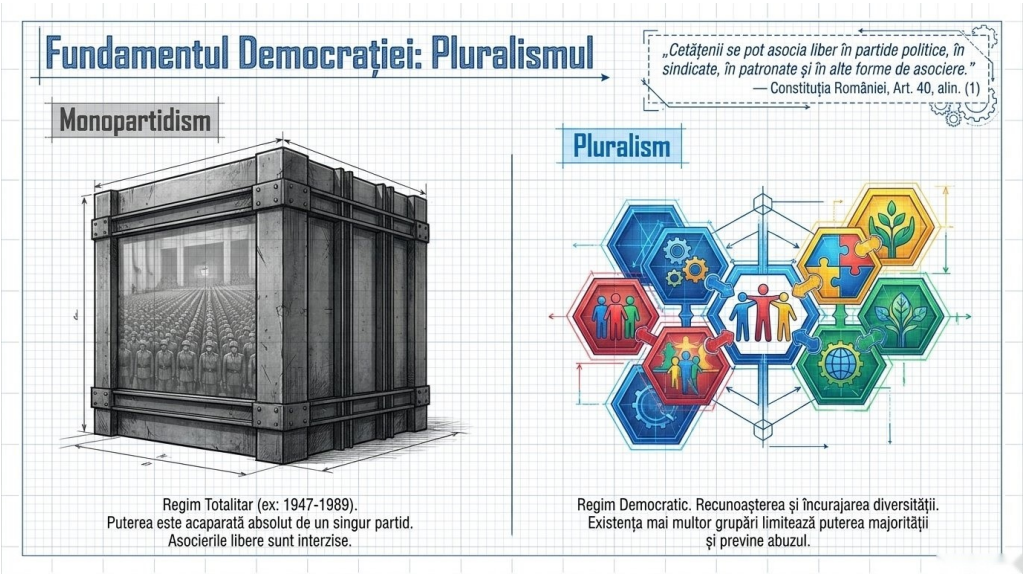
– ce este pluralismul și de ce democrația are nevoie de el;
– ce este dreptul de asociere și ce limite are;
– ce este un partid politic și ce are orice partid;
– prin ce se deosebesc partidele de stânga de cele de dreapta;
– ce înseamnă un singur partid, două partide sau mai multe.

Un singur partid?

1. În lecția trecută ai aflat că pluralismul politic este una dintre cele cinci valori supreme ale statului român. Ce crezi că înseamnă?

2. Citește: *„Începând cu anul 1947, în România s-a instaurat treptat un regim totalitar comunist. Partidele politice existente la acea vreme au fost desființate, iar puterea a fost preluată în totalitate de partidul comunist. Până în anul 1989, acesta a fost singurul partid politic oficial.”* De ce crezi că au fost desființate partidele? Ce au pierdut oamenii?

3. Privește imaginea de mai jos. Ce deosebire vezi între cele două jumătăți?

4. Întrebarea lecției: de ce are nevoie o democrație de mai multe partide, și nu de unul singur, foarte bun?

Răspunsul îl construim pas cu pas, în cele patru secțiuni de mai jos.

1. Pluralismul

Definiție

Pluralismul este diversitatea de opinii, valori și interese reprezentate de organizații în cadrul unei societăți.

El presupune recunoașterea și acceptarea diferențelor din societate și condițiile pentru ca ele să poată fi menținute și afirmate. Se manifestă prin grupări, organizații și asociații — partide politice, sindicate, organizații neguvernamentale — care acționează pentru ca diferențele să fie reprezentate și luate în considerare de cei care decid. Are mai multe domenii: **religios**, prin coexistența mai multor religii în aceeași comunitate; **cultural**, când oameni veniți din medii diferite învață să se accepte și să conviețuiască; **mediatic**, prin diversitatea opiniilor din presa liberă; **politic**, în forma pluripartidismului.

Pluralismul este o **condiție** a democrației: statul democratic este statul în care poporul își alege conducătorii, iar democrația încetează să existe acolo unde oamenii nu pot alege, pentru că nu au alternative. Este și o **garanție** a democrației: existența mai multor grupări, organizații și asociații limitează puterea majorității, asigură protecția minorităților și îndepărtează pericolul acaparării puterii de către un singur grup.

Din lege

Constituția României, art. 8 alin. (1): „Pluralismul în societatea românească este o condiție și o garanție a democrației constituționale.” Alin. (2): „Partidele politice se constituie și își desfășoară activitatea în condițiile legii. Ele contribuie la definirea și la exprimarea voinței politice a cetățenilor, respectând suveranitatea națională, integritatea teritorială, ordinea de drept și principiile democrației.”

Ce înseamnă pentru tine: pluralismul nu este o părere despre cum ar fi bine să fie condus statul, ci o regulă scrisă în legea fundamentală. Cine cere desființarea celorlalte partide cere, de fapt, încălcarea Constituției.

2. Dreptul de asociere

Definiție

Dreptul de asociere este dreptul de a constitui, de a adera sau de a refuza aderarea la o asociație.

Este un drept fundamental, recunoscut fiecărui om, care îi permite să se organizeze alături de alte persoane. Cetățenii sunt liberi să se asocieze, dar nu pot fi obligați să o facă. Constituția numește patru forme de asociere: partidele politice, sindicatele, patronatele și alte forme de asociere.

Forma de asociere	Pe cine reunește și ce urmărește
Partidul politic	cetățeni cu drept de vot care vor să participe la alegeri și să exercite puterea politică
Sindicatul	salariații dintr-un domeniu de activitate, pentru apărarea drepturilor lor în relația cu angajatorii
Patronatul	proprietarii de afaceri dintr-un sector economic, pentru susținerea intereselor lor
Alte forme: asociații, fundații, ligi — organizații neguvernamentale (ONG-uri)	cetățeni care se organizează liber, fără implicarea autorităților statului, pentru scopuri din domenii diverse

Formele de asociere apar din nevoia oamenilor de a realiza ceva împreună sau de a se apăra; se situează între indivizi și stat, limitând puterea guvernanților, și se bucură de egalitate de tratament din partea statului, fără grupuri privilegiate.

Libertatea de asociere are însă limite, scrise chiar în Constituție: partidele și organizațiile care luptă împotriva pluralismului politic, a statului de drept ori a suveranității, integrității sau independenței României sunt neconstituționale; unele categorii de persoane — judecătorii, procurorii, militarii activi, polițiștii — nu pot face parte din partide politice; asociațiile secrete sunt interzise.

Din lege

Constituția României, art. 40 alin. (1): „Cetățenii se pot asocia liber în partide politice, în sindicate, în patronate și în alte forme de asociere.” Alin. (2): „Partidele sau organizațiile care, prin scopurile ori prin activitatea lor, militează împotriva pluralismului politic, a principiilor statului de drept ori a suveranității, a integrității sau a independenței României sunt neconstituționale.” Alin. (3): „Nu pot face parte din partide politice judecătorii Curții Constituționale, avocații poporului, magistrații, membrii activi ai armatei, polițiștii și alte categorii de funcționari publici stabilite prin lege organică.” Alin. (4): „Asociațiile cu caracter secret sunt interzise.”

Ce înseamnă pentru tine: libertatea de a te asocia are trei limite — nu poți întemeia un partid împotriva democrației, unii oameni nu pot fi membri de partid din cauza funcției lor, iar o asociație nu poate fi secretă. Un polițist sau un judecător votează ca orice cetățean; nu poate însă face parte dintr-un partid, ca să rămână imparțial.

3. Partidele politice

Definiție

Partidele politice sunt grupări politice care participă la alegeri cu scopul de a ajunge la conducerea statului.

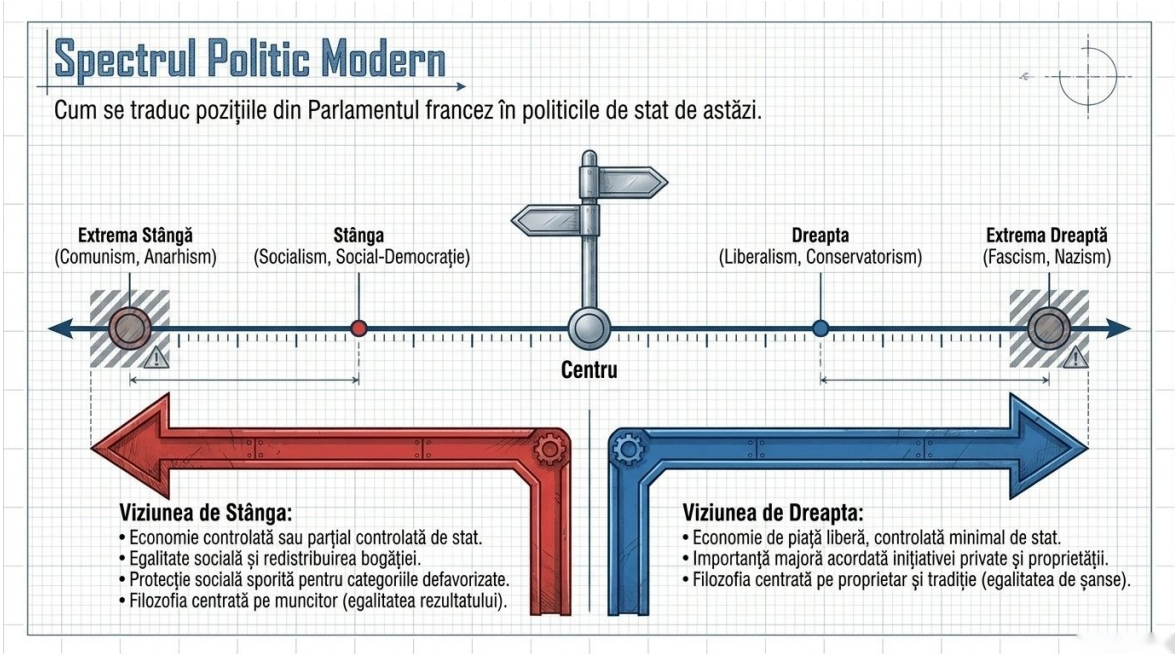
Legea le definește ca asociații cu caracter politic ale cetățenilor români cu drept de vot, care participă în mod liber la formarea și exercitarea voinței lor politice, îndeplinind o misiune publică garantată de Constituție. Fiecare partid are câteva elemente proprii:

Ce are orice partid	Ce înseamnă
Doctrina	ansamblul de idei și de principii politice pe care partidul le adoptă și pe baza cărora își alcătuiește programul
Statutul	actul care stabilește scopul, structura și modul de funcționare ale partidului, drepturile și îndatoririle membrilor
Programul politic	planul cu obiectivele partidului și soluțiile propuse pentru problemele societății
Denumirea și sigla	semnele proprii prin care partidul este recunoscut de alegători

Partidele care câștigă alegerile și au membri în Guvern sunt partide de guvernământ; cele care nu participă la guvernare formează **opoziția**: veghează asupra activității guvernanților, critică deciziile lor și propun alternative la programul lor. Când niciun partid nu obține singur majoritatea, partidele se pot alia, formând coaliții.

În funcție de doctrină, partidele pot fi de stânga, de centru și de dreapta. Împărțirea vine din timpul Revoluției Franceze: în Adunarea Stărilor Generale din 1789, reprezentanții clerului și ai nobilimii stăteau în dreapta regelui, iar reprezentanții Stării a III-a, în stânga lui. Iată prin ce se deosebesc astăzi partidele de stânga de cele de dreapta:

Criteriul	Partide de stânga	Partide de dreapta
Valoarea de bază	egalitatea și un nivel de trai minim pentru toți cetățenii	libera inițiativă și drepturile individuale
Rolul statului în economie	economie controlată sau parțial controlată de stat; protecție socială sporită	economie de piață, controlată minimal de stat; importanța inițiativei private
Doctrine	socialismul și social-democrația	liberalismul și conservatorismul

Între cele două capete stau partidele de centru, care împletesc idei de stânga și de dreapta, iar la extremități se află extrema stângă (comunismul) și extrema dreaptă (fascismul, nazismul).

4. Un partid sau mai multe

După numărul partidelor angajate în lupta pentru putere, există trei sisteme politice: **pluripartidist**, cu mai multe partide; **bipartidist**, în care concurența se dă între două partide; **monopartidist**, în care puterea este controlată de un singur partid.

Pluripartidismul este garantat prin Constituție și reprezintă coexistența mai multor partide politice într-un stat; el este o condiție necesară, dar nu suficientă a democrației: contează și ca oamenii să poată alege liber între partide.

În România, începând cu 1947, partidele politice au fost desființate, iar puterea a fost preluată în totalitate de partidul comunist, singurul partid oficial până în 1989. Lideri ai partidelor democratice, precum Iuliu Maniu, președintele Partidului Național Țărănesc, au devenit victime ale regimului.

Rezumat

1. Pluralismul este diversitatea de opinii, valori și interese reprezentate de organizații în cadrul unei societăți; el este o condiție și o garanție a democrației (art. 8).

2. Dreptul de asociere este dreptul de a constitui, de a adera sau de a refuza aderarea la o asociație; cetățenii se pot asocia în partide politice, sindicate, patronate și alte forme de asociere, dar asociațiile secrete sunt interzise.

3. Partidele politice participă la alegeri ca să ajungă la conducerea statului; fiecare are o doctrină, un statut și un program politic, iar cele care nu guvernează formează opoziția.

4. Pluripartidismul este o condiție necesară, dar nu suficientă a democrației: oamenii trebuie să poată alege liber între partide.

Verifică-te

1. Constituțional sau nu? Citește art. 40 alin. (2) din Constituție și spune dacă sunt constituționale: a) un partid politic care promovează ideea revizuirii granițelor statului; b) o asociație culturală care

promovează drepturile minorităților naționale prin reviste în limba maternă a acestor minorități; c) un partid al cărui program cere desființarea tuturor celorlalte partide.

2. Polițistul și partidul. Un polițist vrea să se înscrie într-un partid politic. Poate? De ce crezi că legea hotărăște așa?

Diagrama Venn

Încearcă și tu. Desenează în caiet două cercuri care se suprapun: în stânga, partidele de stânga; în dreapta, partidele de dreapta; la mijloc, ce au în comun. Așază în cercul potrivit: egalitatea ca valoare de bază · libera inițiativă · economie controlată de stat · economie de piață · protecție socială sporită · importanța inițiativei private. Apoi scrie la mijloc cel puțin trei lucruri pe care le au toate partidele, indiferent de doctrină.

Doar partidele de stânga	Ce au în comun	Doar partidele de dreapta
	doctrină, statut, program politic · ...	

Ce observi: partidele se deosebesc prin doctrină, dar se supun aceloraşi reguli. Asta înseamnă pluralism: păreri diferite, aceleași reguli pentru toți.

Din lege

Din lege
Legea partidelor politice nr. 14/2003, republicată, art. 3 alin. (4): „Partidele politice nu pot organiza activități militare sau paramilitare şi nici alte activități interzise de lege.”
Ce înseamnă pentru tine: un partid luptă pentru putere cu idei şi cu voturi, nu cu arme. Un partid care și-ar organiza o „armată” proprie ar ieși din lege.

Știai că

Știai că?
Pe 8 ianuarie 1990, la Tribunalul Municipiului București a fost înregistrată prima cerere de înscriere a unui partid după Revoluție: cea a Partidului Național Țărănesc Creștin Democrat, condus de Corneliu Coposu. Primul partid politic constituit oficial în România fusese Partidul Național Liberal, în 1875, urmat de Partidul Conservator, în 1880.
Gândește-te: de ce crezi că, imediat după 1989, oamenii s-au grăbit să înființeze partide?